

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original article

ประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับ เพศสภาพ ต่อความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเท่าเทียม ระหว่างเพศของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

จักรกฤษณ์ พิญาพวงษ์ ปร.ด.

สุนีย์ กันแจ่ม ส.ด.

ผดุงการ กันแจ่ม ศษ.ม.

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ติดต่อผู้เขียน: สุนีย์ กันแจ่ม Email: sunee_26@uru.ac.th

วันรับ:	11 ก.พ. 2568
วันแก้ไข:	20 ก.พ. 2569
วันตอบรับ:	7 มี.ค. 2569

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพต่อความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเท่าเทียมระหว่างเพศของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 50 คน คัดเลือกแบบเจาะจงเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพจำนวน 4 ครั้ง ประเมินผลก่อนเข้าร่วมกิจกรรม หลังเข้าร่วมกิจกรรม และหลังเข้าร่วมกิจกรรม 1 เดือน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม 7 ส่วน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.67-1.00 ได้ระดับความเชื่อมั่นระหว่าง 0.72-0.86 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ความแปรปรวนโดย Friedman test และเปรียบเทียบรายคู่โดย Wilcoxon signed ranks test ผลการศึกษาก่อนการทดลอง หลังร่วมกิจกรรมทันที และหลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน พบว่า ค่าเฉลี่ยอันดับของความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพ ได้แก่ ด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคหญิงชายไทย (mean rank=1.51, 2.71, 1.78) ด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในครอบครัว (mean rank=1.61, 2.56, 1.83) ด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในชุมชน/ทำงาน (mean rank=1.59, 2.84, 1.57) ด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ(mean rank=1.55, 2.84, 1.61) และด้านเพศ (mean rank=1.69, 2.74, 1.57) มีอย่างน้อย 1 คู่ ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า หลังร่วมกิจกรรมทันทีมีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุด ยกเว้นด้านการรับรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ต่อความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ หรือการจัดตั้งชมรมหรือสโมสรเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศในนักศึกษาทุกคน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทัศนคติของกันและกัน

คำสำคัญ: โปรแกรมสร้างความตระหนักรู้; เพศสภาพ; ความเท่าเทียมระหว่างเพศ; นักศึกษามหาวิทยาลัย

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ โดยได้มีการประกาศพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดมาตรการคุ้มครองและป้องกันบุคคลที่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากลตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ให้การคุ้มครองบุคคลทุกเพศ ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิง เพศชาย หรือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ⁽¹⁾ สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 5 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อบรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ⁽²⁾

ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศเป็นปัญหาทางสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่มีมานานและยังเห็นอยู่ในสังคมไทย ปัญหาของความไม่เสมอภาคทางเพศในสังคมไทยแสดงออกในรูปแบบของการเลือกปฏิบัติ ความไม่เป็นธรรมทางเพศ ชายได้เปรียบกว่าหญิง การเหยียดหยามทางเพศ ความรุนแรงและการทำร้ายสตรี การไม่ยอมรับการมีอัตลักษณ์ทางเพศที่แตกต่าง ถึงแม้หลายปีที่ผ่านมาสังคมไทยจะมีการแสดงออกทางอัตลักษณ์ทางเพศที่ไม่ตรงกับเพศกำเนิดมากขึ้น⁽³⁾ รวมถึงการละเมิดการคุกคามทางเพศและความรุนแรงต่อสตรีไม่ว่าจะเป็นการถูกกระทำความรุนแรงโดยคนในครอบครัวหรือในสถานที่ทำงาน รวมไปถึงปัญหาการค้ามนุษย์และการแสวงหาประโยชน์จากหญิงและเด็ก และการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน⁽⁴⁾

ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศในสถานศึกษายังพบว่ามีนิสิตนักศึกษาที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือวิถีทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด ถูกบังคับให้ไว้ทรงผมและแต่งกายตามเพศกำเนิดในการเข้าเรียน การเข้าสอบ วัตถุประสงค์ การฝึกปฏิบัติงาน และการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร ซึ่งส่งผลให้นักศึกษาที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหรือวิถีที่ไม่ตรงกับเพศกำเนิดรู้สึกถูกกด หมิ่นและถูกลดศักดิ์ศรีความ

เป็นมนุษย์ ดังนั้น การปรับทัศนคติเพื่อให้เหมาะสมกับความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ และเป็นพฤติกรรมที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้จึงเป็นสิ่งสำคัญ⁽³⁾ จากการใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาเป็นเวลา 4 ปี พบว่า ยังมีสิ่งท้าทายซึ่งได้แก่ สังคมยังขาดความรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ความเท่าเทียมระหว่างเพศดังกล่าว โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ดังนั้นการสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อกระตุ้นให้สังคมเกิดความตระหนักและเข้าใจเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเร่งดำเนินการ โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาซึ่งควรมีการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับเยาวชนเพื่อเตรียมพร้อมที่จะออกไปอยู่ในสังคม เช่น การสอดแทรกเนื้อหาเรื่องความเท่าเทียมทางเพศในรายวิชา การสร้างชมรมความเท่าเทียมกันระหว่างเพศในสถานศึกษา เป็นต้น⁽⁵⁾ รวมถึงในสถานศึกษาทุกระดับต้องจัดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับเพศที่รอบด้านอย่างถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้ทุกคนเข้าใจบทบาททางเพศในลักษณะที่ไม่กดดัน ไม่วางอำนาจเหนืออีกฝ่ายแต่อยู่ในลักษณะของการยอมรับความเท่าเทียมกัน ในความเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีเช่นเดียวกันทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเพศ วัย เชื้อชาติ ศาสนา หรือชนชั้นใดก็ตาม⁽⁴⁾

การส่งเสริมความตระหนักเกี่ยวกับเพศสภาพมีความสำคัญเพราะจะช่วยเปลี่ยนทัศนคติ ส่งเสริมความเข้าใจ พัฒนาสมรรถนะ และทักษะสำคัญซึ่งจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การส่งเสริมความตระหนักเกี่ยวกับเพศสภาพเป็นการมุ่งและเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับเพศสภาพ เช่น การต่อต้านความรุนแรงต่อผู้หญิง การเปลี่ยนบรรทัดฐานความเชื่อที่จะส่งผลต่อความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ⁽⁶⁾ อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องการรับรู้ พ.ร.บ. ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และการตระหนักรับบทบาททางเพศยังมีจำกัดโดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาลักษณะของพฤติกรรมและปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ^(7,8,9) ซึ่งนักศึกษานิเทศศาสตร์ถือว่าเป็น

ผู้ใหญ่ตอนต้น แต่วุฒิภาวะการตัดสินใจมักขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนซึ่งจะมีอิทธิพลมาก⁽⁷⁾ ซึ่งอาจชักนำสู่ทัศนคติที่ไม่ดีต่อบุคคลที่มีเพศสภาพต่างจากที่ตนคาดหวังอันอาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติและการดูถูก กีดกัน ซึ่งถือเป็นรูปแบบหนึ่งของความรุนแรง ดังนั้น การรู้สิทธิความเท่าเทียมระหว่างเพศของตนเองและสิทธิของผู้อื่นจะทำให้นักศึกษาเคารพและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นที่มีเพศสภาพแตกต่างกันในสังคม

สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถานการศึกษาชั้นสูง มีพันธกิจในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ แสวงหาคำตอบให้กับสังคม มีส่วนในการหล่อหลอมนักศึกษาเรื่องความเสมอภาคทางเพศ เพราะหากนักศึกษามีทัศนคติที่ยังไม่เท่าเทียมกันทางเพศ ย่อมมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดความเสี่ยงต่อปัญหาสังคม เช่น การตั้งครุภักไม่พร้อม การกระทำรุนแรงอันเนื่องมาจากความเป็นเพศ⁽¹⁰⁾ ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาต้องส่งเสริมวัฒนธรรมทางเพศใหม่ที่ไม่ยอมรับความรุนแรงทุกรูปแบบอันเป็นเหตุเกี่ยวเนื่องแห่งวัฒนธรรม ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมทางเพศใหม่ที่ไม่เลือกปฏิบัติ การกระทำที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ สังคมไทยต้องริ่ความคิดใหม่ในเรื่องเพศ เปลี่ยนแปลงความคิดความเชื่อที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพศไม่เท่าเทียมกันสร้างความคิดความเชื่อใหม่ให้สังคมได้ตระหนักถึงการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทุกคนบนโลกไม่ว่าจะเป็นผู้หญิง ผู้ชาย หรือเพศทางเลือก ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคม คนทุกเพศควรได้รับการยอมรับจากสังคม⁽⁴⁾ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงประยุกต์แนวคิด gender awareness ที่ให้ความสำคัญกับการเห็นสถานะและบทบาทที่ต่างกันของแต่ละเพศ ในการทำความเข้าใจและแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ โดยจัดโปรแกรมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพต่อความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเท่าเทียมระหว่างเพศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพต่อความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเท่าเทียมระหว่างเพศของนักศึกษาใน

มหาวิทยาลัย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะส่งผลให้นักศึกษาตระหนักรู้เกี่ยวกับความเท่าเทียมกันทางเพศ เคารพและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นที่มีเพศสภาพแตกต่างจากตนเอง อันจะส่งผลให้นักศึกษามีความรู้สิทธิภาคภูมิใจในเพศสภาพของตนเอง ทำให้สามารถอยู่ในสังคมที่มีเพศสภาพที่หลากหลายได้อย่างมีความสุข

วิธีการศึกษา

การวิจัยแบบกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียววัดซ้ำ โดยเก็บข้อมูลก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (O_1) หลังจบกิจกรรมทันที (O_2) และหลังจบกิจกรรม 1 เดือน (O_3) โดยมีการจัดเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพและการรับรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 (X) ดังนี้

$O_1 \text{ -----} X \text{ -----} O_2 \text{ -----} O_3$

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 ประจำปีการศึกษา 2563 ภาคปกติ ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป คัดเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นนักศึกษาต่างชาติ หรือวิทยาเขต สามารถเข้าร่วมกิจกรรมครบทั้ง 4 ครั้ง และมีสมาร์ทโฟนสำหรับการตอบแบบสอบถามออนไลน์ การคำนวณขนาดตัวอย่างสำหรับการทดสอบแบบวัดซ้ำ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป G*Power กำหนดค่าอำนาจการทดสอบที่ 0.80 และค่าความเชื่อมั่นที่ 95%⁽¹¹⁾ ได้จำนวนตัวอย่างขั้นต่ำ 32 คน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ^(10,17) และต่างประเทศ^(7,19) ประกอบด้วย 7 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง การถูกเลือกปฏิบัติจากอัตลักษณ์ทางเพศ ความคิดเห็นต่อรูปแบบการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศในมหาวิทยาลัย

จำนวน 19 ข้อ

ส่วนที่ 2 การรับรู้ พ.ร.บ. ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 จำนวน 4 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.72

ส่วนที่ 3 การตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคหญิงชายไทย จำนวน 4 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81

ส่วนที่ 4 การตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในครอบครัว จำนวน 5 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.75

ส่วนที่ 5 การตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในชุมชน/ที่ทำงาน จำนวน 7 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82

ส่วนที่ 6 การตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ จำนวน 5 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84

ส่วนที่ 7 การตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพด้านเพศ จำนวน 9 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86

ตัวเลือกตอบของข้อคำถามเป็นแบบประมาณค่า Likert Scale 5 ระดับ ตั้งแต่เห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด (คะแนนเท่ากับ 1) ไปจนถึงเห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด (คะแนนเท่ากับ 5) โดยค่าคะแนนที่สูงหมายความว่า มีการตระหนักรู้ที่สอดคล้องต่อความเป็นเพศสภาพที่สะท้อนความคิดแบบชายเป็นใหญ่ที่สูง คือชายมีโอกาสหรือมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง ซึ่งในแบบสอบถามชุดนี้มีข้อคำถาม 4 ข้อที่มีทิศทางตรงข้ามกับความคิดแบบชายเป็นใหญ่ คือมีลักษณะที่แสดงถึงความสมดุลด้านเพศสภาพหรือเสมอภาคทางเพศ คือด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในชุมชน/ที่ทำงาน ในข้อคำถามที่ 1,3 และ 4 ด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในข้อคำถามที่ 1 ดังนั้นในการให้คะแนนต้องกลับตัวเลขจากแบบสอบถาม (reverse score) เพื่อให้คะแนนในข้อคำถามดังกล่าวไปในทิศทางเดียวกันกับข้ออื่น ๆ

การหาคุณภาพเครื่องมือ หาค่าความตรงของแบบสอบถามโดยให้ผู้ทรงวุฒิจำนวน 3 ท่าน ที่มีความ-

เชี่ยวชาญด้านสุขภาพทางเพศ และการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาปรับตามข้อเสนอแนะ และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแต่ละส่วนด้วยวิธีการหาค่า Cronbach's alpha coefficient ได้ระดับความเชื่อมั่นระหว่าง 0.72-0.86

2. โปรแกรมเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพและการรับรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งพัฒนาจากกรอบทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และจากการสนทนากลุ่มในนักศึกษามหาวิทยาลัย จำนวน 3 กลุ่ม เพื่อศึกษาความต้องการเนื้อหาและรูปแบบของกิจกรรม จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเพศภาวะ และส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศของกรมกิจการสตรี และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตรังสอบเชิงคุณภาพ เพื่อหาคุณภาพของโปรแกรม และให้ข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาเป็นกิจกรรม จำนวน 4 ครั้ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ครั้งที่ 1 เพศวิถี ความเท่าเทียมระหว่างเพศ จำนวน 3 ชั่วโมง (1) ชี้แจงวัตถุประสงค์ เป้าหมายของการวิจัย สร้างความคุ้นเคย และกำหนดกติการ่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่าง กิจกรรมจะเป็นการแนะนำตนเองของแกนนำถึงบทบาทในการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิก (2) กิจกรรม “เพศภาวะ เพศวิถี” เพื่อให้สมาชิกเห็นความสำคัญของเรื่องเพศ ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย และมีพัฒนาการของแต่ละช่วงวัย ความหมายของเพศสภาพในสังคมไทยและความสับสนไหลทางเพศของตนเองและผู้อื่นเพื่อให้เกิดความเข้าใจและยอมรับความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย (3) กิจกรรม “ความเท่าเทียมระหว่างเพศ” เพื่อให้สมาชิกเข้าใจความหมาย และความสำคัญของความเท่าเทียมระหว่างเพศในสังคมไทย และผลกระทบจากความไม่เท่าเทียมทางเพศ

ครั้งที่ 2 การรับรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ จำนวน 3 ชั่วโมง (1) กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับ “พ.ร.บ. ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558” เพื่อให้สมาชิกได้รับความรู้และเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับ พ.ร.บ. ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 และความเข้าใจในสิทธิของตนเอง และสิทธิของผู้อื่น ที่มีความหลากหลายในสังคม (2) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และซักถาม เพื่อให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนกัน

ครั้งที่ 3 การคุกคามและการล่วงละเมิดทางเพศ และการสื่อสารเพื่อรักษาสิทธิของตนเอง และการสื่อสารกับผู้อื่น จำนวน 3 ชั่วโมง (1) กิจกรรม “ความหมายของการคุกคามทางเพศ รูปแบบการคุกคามทางเพศในสังคมไทย และในสถานศึกษา” เพื่อให้สมาชิกรับรู้เกี่ยวกับรูปแบบของการคุกคามทางเพศ ซึ่งอาจนำไปสู่การล่วงละเมิดทางเพศ (2) กิจกรรม “การสื่อสารเรื่องเพศ เพื่อสิทธิของตนเอง” เพื่อให้สมาชิกมีทักษะในการสื่อสารเรื่องเพศเพื่อรักษาสิทธิของตนเอง และการสื่อสารเมื่อมีความคิดแตกต่างกับผู้อื่นเพื่อการอยู่ร่วมกัน

ครั้งที่ 4 วิเคราะห์มหาวิทยาลัยของฉันทน์ ภาพฝันความเท่าเทียมระหว่างเพศในมหาวิทยาลัย จำนวน 3 ชั่วโมง (1) กิจกรรม “ความเท่าเทียมระหว่างเพศในสังคมของฉันทน์” เพื่อให้ นักศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์และประสบการณ์การถูกเลือกปฏิบัติ และความเท่าเทียมระหว่างเพศในมหาวิทยาลัย (2) กิจกรรม “ภาพฝันความเท่าเทียมระหว่างเพศในสังคม” เพื่อให้ นักศึกษาวิเคราะห์ภาพฝันถึงความเท่าเทียมในสังคมมหาวิทยาลัย และสังคมที่จะต้องออกไปเผชิญเมื่อจบการศึกษา และการทักษะในการจัดการเมื่อเผชิญปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติ (3) กิจกรรม สรุปผลการการร่วมกิจกรรมทั้ง 4 ครั้ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยนัดหมายกลุ่มตัวอย่างเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามกรณีกลุ่มตัวอย่างยินยอมจะมีการแจก QR code เพื่อลิงค์เข้าสู่แบบสอบถามเพื่อตอบแบบสอบถามแบบออนไลน์ โดยจะใช้เวลาตอบประมาณ 30 นาที โดยการเก็บข้อมูล

แบ่งออกเป็น 3 ครั้ง ได้แก่ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม หลังจบกิจกรรมทันที และหลังจบกิจกรรม 1 เดือน โดยผู้วิจัยกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามใช้โค้ดประจำตัวของตนเอง ซึ่งนักวิจัยมีเบอร์โทร และไลน์ของกลุ่มตัวอย่างในการติดตามการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ผลของโปรแกรมฯ จากค่าเฉลี่ยของคะแนนแต่ละด้านของการตระหนักรู้ก่อนร่วมกิจกรรม หลังร่วมกิจกรรมทันที และหลังร่วมกิจกรรมเป็นเวลา 1 เดือน โดยตรวจสอบการแจกแจงของข้อมูล (normality test) ด้วยสถิติ Kolmogorov-Smirnov test พบว่า ข้อมูลมีการแจกแจงไม่เป็นโค้งปกติ ($p < 0.05$) จึงเลือกใช้สถิติ non-parametric ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนโดย Friedman test และเปรียบเทียบรายคู่โดย Wilcoxon signed ranks test

จริยธรรมการวิจัย

ผู้วิจัยขอจริยธรรมวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ใบรับรองเลขที่ 002/2021 ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยให้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อประกอบการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ โดยกลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการผู้วิจัยจะให้ลงนามในใบยินยอม หากผู้เข้าร่วมรู้สึกไม่สบายใจระหว่างทำกิจกรรมสามารถออกจากโครงการได้โดยไม่มีผลกระทบใดๆ กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งแจ้งว่าข้อมูลจะได้รับการเก็บรักษาเป็นความลับและนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น โดยจะนำเสนอข้อมูลในภาพรวม

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศชาย ร้อยละ 40 เพศหญิง ร้อยละ 40 และกลุ่มหลากหลายทางเพศ (lesbian, gay, bisexual, transgender: LGBT) ร้อยละ 20 อายุเฉลี่ย 20.56 ปี (SD=1.09) เคยถูกเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากเพศ ร้อยละ 44.00 ลักษณะของการถูก

เลือกปฏิบัติที่พบมากที่สุดคือ ถูกกีดกัน เช่น การเข้าใช้บริการห้องน้ำ การสมัครงาน ร้อยละ 48.50 รองลงมาคือ การใช้ถ้อยคำและกิริยาท่าทางที่ไม่สุภาพ ร้อยละ 24.20 กลุ่มตัวอย่างทราบว่าประเทศไทยมีพระราชบัญญัติส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ร้อยละ 72.00 ทราบจากแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตมากที่สุด ร้อยละ 62.50 รองลงมาคือ ในห้องเรียน ร้อยละ 25.00 โดยส่วนใหญ่คิดว่า การส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศในมหาวิทยาลัยเป็นสิ่งจำเป็น ร้อยละ 98.00 เคยรับรู้หรือได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ร้อยละ 48.00 โดยผ่านช่องทางจากสื่อต่างๆ ในอินเทอร์เน็ตมากที่สุด ร้อยละ 40.00 รองลงมาจากกิจกรรมหรือนิทรรศการ ร้อยละ 31.10 กลุ่มตัวอย่างคิดว่ามหาวิทยาลัยควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศในรูปแบบการสอนโดยสอดแทรกในรายวิชา ร้อยละ 72.00 การจัดตั้งชมรมความเท่าเทียมระหว่างเพศและจัดนิทรรศการ เช่น ในวันสตรีสากล ร้อยละ 12.00 ควรจัดให้มีห้องน้ำสำหรับเพศทางเลือก ร้อยละ 4.00

การเปรียบเทียบความแตกต่างของความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพ ก่อนร่วมกิจกรรม หลังร่วมกิจกรรม

ทันที และหลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน ในแต่ละด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยอันดับของความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพได้แก่ ด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคหญิงชายไทย (mean rank=1.51, 2.71, 1.78) ด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในครอบครัว (mean rank=1.61, 2.56, 1.83) ด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในชุมชน/ทำงาน (mean rank=1.59, 2.84, 1.57) ด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (mean rank=1.55, 2.84, 1.61) และด้านเพศ (mean rank=1.69, 2.74, 1.57) มีอย่างน้อย 1 คู่ ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และค่าเฉลี่ยอันดับทั้ง 5 ด้านเพิ่มขึ้นหลังร่วมกิจกรรมทันที แต่ลดลงเมื่อเทียบกับหลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน ($p < 0.05$) ส่วนด้านการรับรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 1

การเปรียบเทียบความแตกต่างของความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพ ก่อนร่วมกิจกรรม และหลังร่วมกิจกรรมทันที พบว่า หลังร่วมกิจกรรมทันทีที่มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ได้แก่ ความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพในด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคหญิงชายไทย ด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในครอบครัว ด้าน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างของความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพ ก่อนร่วมกิจกรรม หลังร่วมกิจกรรมทันที และหลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนโดย Friedman test (n=50)

ความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพ	Mean rank			χ^2	p-value
	ก่อนร่วมกิจกรรม	หลังร่วมกิจกรรมทันที	หลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน		
ด้านการรับรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ	1.92	1.98	2.10	3.733	0.155
ด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคหญิงชายไทย	1.51	2.71	1.78	53.554	<0.001*
ด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในครอบครัว	1.61	2.56	1.83	32.755	<0.001*
ด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในชุมชน/ที่ทำงาน	1.59	2.84	1.57	58.165	<0.001*
ด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ	1.55	2.84	1.61	65.043	<0.001*
ด้านเพศ	1.69	2.74	1.57	44.548	<0.001*

* $p < 0.05$

ประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพต่อความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเท่าเทียมระหว่างเพศ

บทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในชุมชน/ที่ทำงาน ด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และด้านเพศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ส่วนหลังร่วมกิจกรรมทันที และหลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน พบว่า หลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน คะแนนเฉลี่ยลดลง ได้แก่ ความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพในด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาค

ผู้หญิงชายไทย ด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในครอบครัว ด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในชุมชน/ที่ทำงาน ด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และด้านเพศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ส่วนก่อนร่วมกิจกรรม และหลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในทุกด้าน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพ ก่อนร่วมกิจกรรม หลังร่วมกิจกรรมทันที และหลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน โดยวิธี Wilcoxon Signed Ranks Test (n = 50)

ความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพ	Mean	SD	Z	p-value
ด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคผู้หญิงชายไทย				
ก่อนร่วมกิจกรรม	6.92	2.58	-5.54	<0.001*
หลังร่วมกิจกรรมทันที	9.76	3.74		
ก่อนร่วมกิจกรรม	6.92	2.58	-1.22	0.221
หลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน	7.16	2.49		
หลังร่วมกิจกรรมทันที	9.76	3.74	-4.94	<0.001*
หลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน	7.16	2.49		
ด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในครอบครัว				
ก่อนร่วมกิจกรรม	17.16	5.11	-5.16	<0.001*
หลังร่วมกิจกรรมทันที	19.96	3.93		
ก่อนร่วมกิจกรรม	17.16	5.11	-1.36	0.175
หลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน	17.92	5.07		
หลังร่วมกิจกรรมทันที	19.96	3.93	-4.38	<0.001*
หลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน	17.92	5.07		
ด้านบทบาทผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยในชุมชน/ที่ทำงาน				
ก่อนร่วมกิจกรรม	15.82	4.65	-5.75	<0.001*
หลังร่วมกิจกรรมทันที	22.32	4.43		
ก่อนร่วมกิจกรรม	15.82	4.65	-1.59	0.113
หลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน	16.98	3.41		
หลังร่วมกิจกรรมทันที	22.32	4.43	-5.81	<0.001*
หลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน	16.98	3.41		
ด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ				
ก่อนร่วมกิจกรรม	16.14	4.41	-5.96	<0.001*
หลังร่วมกิจกรรมทันที	19.92	4.30		
ก่อนร่วมกิจกรรม	16.14	4.41	-0.16	0.874
หลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน	16.12	4.47		
หลังร่วมกิจกรรมทันที	19.92	4.30	-5.44	<0.001*
หลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน	16.12	4.47		
ด้านเพศ				
ก่อนร่วมกิจกรรม	32.40	8.89	-5.25	<0.001*
หลังร่วมกิจกรรมทันที	35.76	8.45		
ก่อนร่วมกิจกรรม	32.40	8.89	-1.29	0.196
หลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน	32.18	6.33		
หลังร่วมกิจกรรมทันที	35.76	8.45	-3.62	<0.001*
หลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน	32.18	6.33		

* $p < 0.05$

วิจารณ์

จากการศึกษาผลของโปรแกรมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพต่อความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเท่าเทียมระหว่างเพศของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นการทดสอบในกลุ่มเดี่ยว เนื่องด้วยเป็นการศึกษานำร่องในเรื่องความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศของนักศึกษา พบว่า ความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพจากการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนก่อนร่วมกิจกรรม หลังร่วมกิจกรรมทันที และหลังร่วมกิจกรรม 1 เดือน แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่า หลังร่วมกิจกรรมทันที มีคะแนนเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 4 ครั้ง ดังนี้

กิจกรรมครั้งที่ 1 ในเรื่องเพศวิถี และความเท่าเทียมระหว่างเพศ ทำให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของเรื่องเพศสภาพในสังคมไทยและความลึกลับทางเพศทั้งของตนเองและผู้อื่น ทำให้เกิดความเข้าใจและยอมรับความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย รวมถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศและผลกระทบของความไม่เท่าเทียมทางเพศจากการศึกษาของลดาวัลย์ ปัญตะยัง และคณะ⁽¹⁷⁾ ที่พบว่าทัศนคติเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งยังอยู่ภายใต้กรอบความคิดชายเป็นใหญ่ และยังพบว่า เยาวชนหญิงมีทัศนคติต่อความเท่าเทียมทางเพศมากกว่าเยาวชนชาย⁽¹²⁾ และผู้หญิงมีทัศนคติทางเพศที่เท่าเทียมกันมากกว่าผู้ชาย เนื่องจากการเปิดรับแนวคิดสตรีนิยม⁽¹³⁾ สำหรับผู้ชายความเท่าเทียมทางเพศคือ การละทิ้งความได้เปรียบทางอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่ยังคงมีในสังคมไทย ซึ่งจะทำให้ผู้ชายเสียผลประโยชน์ ทำให้ยังมีความพึงพอใจที่จะคงความเชื่อทัศนคติเช่นนี้มากกว่าผู้หญิง⁽¹⁴⁾ ดังนั้นการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเท่าเทียมระหว่างเพศจึงเป็นสิ่งสำคัญ

กิจกรรมครั้งที่ 2 การรับรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ เพื่อสร้างความเข้าใจในสิทธิของตนเอง และสิทธิของผู้อื่น จากผลการวิจัย พบว่า ด้านการรับรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่าง

เพศไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของรัตมี ศรีมุงคุณ และพรชัย เลื่อนฉวี⁽¹⁵⁾ พบว่า ปัญหาหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เกี่ยวกับมาตรการบังคับใช้ มาตรการการออกคำสั่ง และมาตรการการส่งเสริมและสนับสนุนความเท่าเทียมระหว่างเพศ ยังมีไม่มีการกำหนดเกี่ยวกับนิยามของข้อยกเว้นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศให้เป็นถ้อยคำทางกฎหมายที่มีความชัดเจนเพียงพอ และยังพบว่า สังคมยังขาดความรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ.ฯ ดังกล่าว โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน⁽⁵⁾ ดังนั้นควรมีการส่งเสริมการเข้าถึงและรับรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สามารถใช้สิทธิได้อย่างเหมาะสม

กิจกรรมครั้งที่ 3 การรับรู้เกี่ยวกับรูปแบบของการคุกคามทางเพศ และการสื่อสารเรื่องเพศ เพื่อสิทธิของตนเอง จากการศึกษาพบว่า นักศึกษาหญิงยังคิดว่าการลวนลามทางเพศยังเป็นปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข โดยผู้หญิงที่ถูกลวนลาม หรือถูกล่วงละเมิดทางเพศมักไม่กล้าที่จะแจ้งความเพื่อดำเนินคดีกับคู่กรณี⁽¹⁴⁾ และพบว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิงอายุระหว่าง 10-40 ปี ร้อยละ 59.30 เคยถูกลวนลาม คุกคามทางเพศ และเมื่อถูกลวนลามทางเพศ มีเพียงหนึ่งในสี่เท่านั้นที่เลือกจะแจ้งความดำเนินคดี ทั้งนี้เนื่องจากผู้ถูกลวนลามทางเพศจะรู้สึกอับอาย และกลัวถูกตีตราจากสังคมว่าเพราะการแต่งกาย หรือการทำตัวไม่ดีจึงถูกลวนลาม หรือถูกคุกคามทางเพศ ดังนั้นผู้ถูกกระทำมักเก็บไว้โดยไม่ดำเนินคดีกับคู่กรณี⁽¹⁶⁾ ดังนั้น การสร้างการรับรู้รูปแบบของการคุกคามทางเพศ และสื่อสารเรื่องเพศ ทำให้เกิดความตระหนักในสิทธิของตนเอง ไม่คุกคามสิทธิของผู้อื่น และสื่อสารได้อย่างเหมาะสม

กิจกรรมครั้งที่ 4 การสร้างภาพฝันความเท่าเทียมระหว่างเพศในสังคม เพื่อให้ นักศึกษาวิเคราะห์ภาพฝันถึงความเท่าเทียมในสังคมมหาวิทยาลัย พบว่า ควรมีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับความเท่าเทียมระหว่างเพศในการเรียนการสอน มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียม

ระหว่างเพศ จากการศึกษาของลดาวัลย์ ปัญตะยัง และคณะ⁽¹⁷⁾ ควรมีรูปแบบการให้คำปรึกษา การสร้างพื้นที่ปลอดภัยกฎระเบียบ รวมถึงการเรียนการสอนที่เป็นธรรมชาติระหว่างเพศ โดยใช้กลไกการมีส่วนร่วม ดังนั้น การสร้างภาพฝันความเท่าเทียมระหว่างเพศในสังคม ทำให้เกิดความตระหนักถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศในมหาวิทยาลัย และสังคม

หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 4 ครั้ง กลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพเพิ่มมากขึ้นตามทฤษฎีการเรียนรู้ที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด สามารถเรียนรู้ได้จากการได้ยืมการสัมผัส การอ่านความรู้และพฤติกรรมของคนจะถูกสร้างหรือหล่อหลอมโดยประสบการณ์ สอดคล้องกับการวิจัยก่อนหน้าของ Bahadir Yilmaz⁽¹⁸⁾ ที่พบว่าทัศนคติต่อบทบาททางเพศ คະแนรรวมเฉลี่ยเพิ่มขึ้นหลังจบหลักสูตร และสอดคล้องกับการวิจัยของ Pla-Julían และ Díez⁽¹⁹⁾ พบว่า หลังการอบรมช่วยเพิ่มการรับรู้เรื่องเพศของนักศึกษา มหาวิทยาลัยอย่างมีนัยสำคัญ สถาบันการศึกษาสามารถมีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นใจในการพัฒนาความเท่าเทียมระหว่างเพศ และสอดคล้องกับการวิจัยของ Bakioğlu⁽²⁰⁾ พบว่า หลังการทดลองนักศึกษา มหาวิทยาลัยทัศนคติเชิงบวกต่อบทบาททางเพศที่เท่าเทียมกัน และทำให้เกิดทัศนคติที่ดีขึ้นต่อประเด็นทางเพศ แต่ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรม 1 เดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับเพศสภาพลดลง จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างยังไม่มีมีความตระหนักรู้อย่างแท้จริงตามแนวคิดของทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม กลุ่มตัวอย่างมีการตื่นตัวและรับรู้ที่ดีในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมและหลังเข้าร่วมกิจกรรมทันที แต่ยังไม่ถึงขั้นของการคงสภาพ (maintenance) ทำให้ย้อนกลับไปสู่พฤติกรรมเดิม ซึ่งต้องใช้เวลาและการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง อาจต้องมีการกระตุ้นเตือนผ่านช่องทางการสื่อสารที่กลุ่มตัวอย่างเข้าถึงได้ และเกิดการเรียนรู้ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความตระหนักรู้อย่างแท้จริง เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ข้อจำกัดในการวิจัย

จากการศึกษาเป็นการทดสอบในกลุ่มเดียว ผลของโปรแกรมช่วยเพิ่มความตระหนักรู้ได้จริงเมื่อเสร็จสิ้นทันที แต่ขาดความยั่งยืน โดยขาดกิจกรรมกระตุ้นเตือน ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดในการนำโปรแกรมไปใช้ ซึ่งควรมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยเพิ่มกิจกรรมกระตุ้นเตือน หรือศึกษารูปแบบการวิจัยอื่นๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

มหาวิทยาลัยควรมีการส่งเสริมให้นักศึกษาและบุคลากรเข้าถึงและรับรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 โดยใช้ช่องทางที่หลากหลายหลากอาจใช้เป็นสื่อช่องทางออนไลน์มากกว่า การให้ความรู้เพียงอย่างเดียว เพื่อให้ นักศึกษามีข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิการแสดงออกทางเพศ และทราบช่องทางการร้องเรียนเมื่อถูกเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากเพศสภาพที่แตกต่างจากเพศกำเนิด และควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ต่อความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ หรือการจัดตั้งชมรมหรือสโมสรเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ โดยในชมรมนั้นควรมีนักศึกษาที่มีทุกเพศสภาพเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทัศนคติของกันและกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการนำผลการวิจัยไปขยายผลในนักศึกษากลุ่มอื่นที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้แกนนำที่ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมในโปรแกรมมาร่วมเป็นวิทยากร กระบวนการร่วมกับคณะผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณกองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้ร่วมวิจัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยเป็นอย่างดีทำให้การวิจัยสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 132, ตอนที่ 18 ก. (ลงวันที่ 13 มีนาคม 2558).
- United Nations Thailand. Our work on the sustainable development goal in Thailand [Internet]. 2019 [cited 2021 Aug 21]. Available from: <https://thailand.un.org/en/sdgs>
- Boonbaichaipruk S. Human rights and gender equality. The personal academic study is a part of the office of the constitutional court's seminar program. Bangkok: Office of the Constitutional Court; 2003.
- ศุภรัตน์ ทวีเลิศวุฒิกุล, อาทิตยา เทวกุลณ อยู่ธยา. ทางเลือกและปัญหาความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย. วารสารสันติสุขปริทรรศน์ 2564;2(1):51-66.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. มาตรฐานและตัวชี้วัดความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย [อินเทอร์เน็ต]. 2559. [สืบค้นเมื่อ 21 ส.ค. 2564]. แหล่งข้อมูล: <https://www.sdgmove.com/2020/05/05/gender-equality-act/>
- European Institute for Gender Equality. Gender awareness raising. Luxembourg: European Union; 2019.
- Pinyaphong J, Srithanaviboonchai K, Charialertsak S, Phornphibul P, Tangmunkongvorakul A, Musumari PM. Inconsistent condom use among male university students in Northern Thailand. Asia Pac J Public Health 2018; 30(2):147-57.
- Musumari PM, Tangmunkongvorakul A, Srithanaviboonchai K, Yungyuankul S, Techasrivichien T, Suguimoto SP, et al. Prevalence and correlates of HIV testing among young people enrolled in non-formal education centers in urban Chiang Mai, Thailand: a cross-sectional study. PLoS One 2016;11(4):e0153452.
- Tangmunkongvorakul A, Carmichael G, Banwell C, Seubsman SA, Leigh A. Coital experience among adolescents in three social-educational groups in urban Chiang Mai, Thailand. Asian Population Studies 2012; 8(1):39-63.
- สมพร รุ่งเรืองกลกิจ, อิงคณา โคตรนารา, เนตรชนก แก้วจันทา, ชมพูนุท กาบคำบา. ทศนคติของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งต่อเพศภาวะในสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2560;43(2):84-114.
- สุภาวดี วิจารณ์, กนิษฐา จำรูญสวัสดิ์, วิริณธ์ กิตติพิชัย, นฤมล เอี่ยมณีกุล. โปรแกรมพัฒนาเจตคติต่อบทบาททางเพศ และทักษะชีวิตต่อการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดลพบุรี. ธรรมศาสตร์เวชสาร 2559;12(3):456-66.
- Mahiwan P, Ayuwat D. Factors associated to the gender role socialization of working women: a case of major city, Thailand. Journal of Social and Political Science 2019; 2(3):554-61.
- Dotti Sati GM, Quaranti M. The best is yet to come? Attitude toward gender roles among adolescents in 36 countries. Sex Roles 2017;77:30-45.
- จักรกฤษณ์ พิญาพงษ์, สุนีย์ กันแจ่ม, เผด็จการ กันแจ่ม. ประสบการณ์การถูกเลือกปฏิบัติเนื่องจากอัตลักษณ์ทางเพศและทัศนคติเกี่ยวกับเพศภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2565;28(3):37-51.
- รัศมี ศรีมุงคุณ, พรชัย เลื่อนฉวี. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558. วารสารบัณฑิตวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2560;1(3):520-36.
- มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล. ทัศนคติผู้หญิงไทยต่อเทศกาลสงกรานต์ปี 2560 [อินเทอร์เน็ต]. 2561 [สืบค้นเมื่อ 21 ส.ค. 2564]. แหล่งข้อมูล: <https://mgronline.com/qol/detail/9610000032691>
- ลดาวลัย ปันตะยัง, ณภัค วุฒิวินศา, อุษา กมลพันธ์. รูปแบบและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศเพื่อเสริมสร้างพลังทางสังคมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต

- พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 จังหวัดสุรินทร์. วารสาร-
สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ 2565;7(7):84-100.
18. Yilmaz EB. The effectiveness of a gender equality course
in changing undergraduate midwifery students' attitudes
towards domestic violence and gender roles. Cent Eur J
Nurs Midw 2018;9(2):840-7.
19. Pla-Julián I, Díez JL. Equality plans and gender percep-
tion in university students. Mediterranean Journal of
Social Sciences 2019;10(4):39-50.
20. Bakioğlu F. The effect of gender psychology course on
the attitudes toward gender role by undergraduate
university students in Turkey. Inquiry in Education 2019;
11(2):1-12.

Effectiveness of a Gender Awareness Program on Gender Equality Awareness among University Students

Jakkrite Pinyaphong, Ph.D.*; Sunee Kancham, Dr.P.H.*; Padetkan Kancham, M.Ed.*

* Faculty of Science and Technology, Uttaradit Rajabhat University, Thailand

Journal of Health Science of Thailand 2026;35(Suppl 2):S231-S241.

Corresponding author: Sunee Kancham, Email: sunee_26@uru.ac.th

Abstract: This quasi-experimental research aimed to evaluate the effectiveness of a gender awareness program on gender equality awareness among university students. The sample consisted of 50 students aged 18 years and older, who were purposively selected to participate in a four-session gender awareness program. Assessments were conducted pre-intervention, immediately post-intervention, and at a one-month follow-up. Data were collected using seven questionnaires, with content validity assessed using the index of congruence (IOC) values between 0.67 and 1.00, and reliability determined by Cronbach's alpha coefficient values between 0.72 and 0.86. Data were analyzed using descriptive statistics, Friedman test for variance analysis, and Wilcoxon Signed ranks test for pairwise comparisons. The results of the study, comparing the pre-intervention, immediate post-intervention, and one-month follow-up phases, revealed that the mean ranks of gender awareness differed significantly in at least one pair at the 0.05 level across several dimensions. These dimensions included: human dignity and gender equality in Thai society (mean rank = 1.51, 2.71, 1.78); roles of women and men in the Thai family (mean rank = 1.61, 2.56, 1.83); roles of women and men in the community/workplace (mean rank = 1.59, 2.84, 1.57); power relations (mean rank = 1.55, 2.84, 1.61); and gender (mean rank = 1.69, 2.74, 1.57). Specifically, the mean ranks were found to be highest at the immediate post-intervention phase. However, no statistically significant difference was found in awareness of the Gender Equality Act. Therefore, it is recommended to organize activities that promote awareness of gender equality, or establish clubs or organizations to foster gender equality awareness among all students, enabling them to learn and understand each other's attitudes.

Keywords: awareness program; gender; gender equality; university students